

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

Περίοδος 2019-2020

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΛΓ' ΚΥΚΛΟΣ

Συνάντηση 1^η

Πέμπτη, 21 Νοεμβρίου

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Δ'

*

Συνάντηση 1^η

Παρασκευή, 22 Νοεμβρίου

*

Ειδική Εκδήλωση για την Ωραία Ελένη

Κυριακή 24 Νοεμβρίου

Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο και Ομιλία

Ελεύθεροι Στοχασμοί επί της Νεοελληνικής Πραγματικότητας

*«Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί Εθνικόν
ό,τι είναι Αληθές».*

Ξεκινώ την φετινή περίοδο με δύο ρήσεις που σφραγίζουν την Νεοελληνική Μοίρα.

1/ Ο Εθνικός ποιητής έτσι μίλησε για το εθνικό:

«Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί Εθνικόν ό,τι είναι Αληθές».

(Ι. Πολυλάς, *Προλεγόμενα*, XVI)

Ο Σολωμός μόλις είχε συνθέσει τον «Πόρφυρα», έναν κλασσικό ύμνο στην αισθητική φυσική και μεταφυσική του Κάλλους για έναν νεαρό Άγγλο στρατιώτη, στην ακμή της «ώρας» του, που κατασπάραξε το θεριό της θάλασσας ενώ κολυμπούσε στο λιμάνι της Κέρκυρας. Φίλος του ποιητή παρατήρησε «ότι το έθνος ήθελε δεχθεί καλύτερα ένα ποίημα

εθνικό». Και ο Σολωμός τον αντίκοψε απότομα με τον λόγο της αληθείας. Έχει εθνικό βάθος αυτός ο λόγος. Γιατί το κυρίαρχο βίωμα και η τέλεια πεμπτουσία του Ελληνισμού συντελείται στην Μορφή του Κάλλους.

[Τότε κάπως και ο (Ευρωπαίος Νεοέλληνας) Καζαντζάκης:

«Κάθε μεγάλος λαός έχει και **το γαλάζιο πουλί του· το μυστικό ανώτατο ιδανικό όπου συγκλίνουν όλες του οι λαχτάρες. Η αρχαία Ελλάδα την ομορφιά, η Ρώμη το Κράτος, οι Οβραίοι τη θεότητα, οι Ιντοί τη Νιρβάνα, ο χριστιανισμός την αιώνια βασιλεία· ποιο είναι το γαλάζιο πουλί που κυνηγάει, μέσα στους αιώνες, η Μεγάλη Βρετανία; ... Είναι το αγαπημένο, αιματωμένο αθάνατο πουλί που έχτισε, πρώτη φορά στον πλανήτη τούτον, τη φωλιά του στην Ελλάδα: η Ελευτερία».**

(Αγγλία, σελ. 280)].

Κι ο ρομαντικός νιός, Άγγλος αυτός να λαχταράει το κλασσικό, το εξέφρασε πολύ καλύτερα όταν έγραφε στα 24 του χρόνια, τον Μάιο του 1819, την Ωδή σε μια Ελληνική Υδρία:

O Attic shape! Fair attitude with brede

Of marble men and women overwrought,

With forest branches and the trodden weed;

Thou, silent form, dost tease us out of thought

As doth eternity: Cold Pastoral!

When old age shall this generation waste,

Thou shalt remain, in midst of other woe

Than ours, a friend to man, to whom thou say'st,

"Beauty is truth, truth beauty", - that is all

Ye know on earth, and all ye need to know.

(John Keats, *Ode on a Grecian Urn*, Stanza V)

2/ Και ο άλλος μεγάλος Άγγλος ρομαντικός ποιητής, σύγχρονος του Keats, ο Byron, διέγινε διεξοδικώτατα τα τεκταινόμενα, όπως το σημειώνει emphaticά ο Σολωμός στα αυτόγραφα του:

«Όταν επρωτοκατέβηκε εις την Ελλάδα ο Λορδ Μπάυρον έγραφε τα ακόλουθα.

La Grecia ora e posta fra questi tre partiti, o riconquia fare la liberta, o divenire una dipendenza di Sovrani Europei, o formare una Provincia Turca. Non le rimane che una scelta fra questi tre. Ma la guerra civile non mi sembra che una strada agli ultimi due».

Ο Νεοελληνισμός, εννοώντας την γενική κατάσταση του Νεοελληνικού κράτους, πάσχει μια παρατεταμένη και επίμονη κρίση ταυτότητας. Οι συνέπειες είναι ολέθριες, και, αφού οι ηγεσίες κρατιώνται σε ένα αρχικό λάθος με δαιμονική επιμονή, θα είναι ολεθριώτερες.

Ο Νεοελληνισμός δεν οικοδομήθηκε κατ' ουσία, παρά μόνο στα ρητορικά σχήματα και τα λόγια, πάνω στο εδραίο θεμέλιο της συνέχειας της τριπλής ταυτότητάς του, της κλασσικής αρχαιότητας, του ορθόδοξου Βυζαντίου και της Δημοτικής παράδοσης. Αντιθέτως η ταυτότητα και διασπάσθηκε ως όλον και παραμορφώθηκε κατά μέρος. Την θεμελιώδη αυτήν ανεξιλέωτη «ύβρη», προϊόν Άτης δυσκολοεξιχνίαστης, ακολουθεί απαρέγκλιτη Νέμεσις.

Ουσία, δύναμη και ενέργεια πάνε μαζί έλεγαν οι παλαιοί μας. Αποτελεσματικότητα έχει μόνο το ον που οικοδομεί ισχυρή ταυτότητα, και μόνο πάνω στην ουσιαστική ταυτότητα ενός πράγματος μπορεί να θεμελιωθεί η δύναμή του. Αυτοδυναμία είναι η δύναμη της ταυτότητας και μόνο αυτή εγγυάται μέγιστη λειτουργικότητα γιατί αυτή αξιοποιεί στο μέγιστο και βέλτιστο τα πραγματικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει κανείς.

Με ακόμη άλλο τρόπο λεγόμενο το ίδιο θεώρημα, ισχυρή ταυτότητα συνεπάγεται μεν και σαφή διαφοροποίηση, και πολλή ετερότητα, αλλά ταυτόχρονα εξασφαλίζει και μεγαλύτερη αποφασιστικότητα, αποδοτικότητα και σταθερότητα στις σχέσεις προς τις άλλες οντότητες, γιατί καλλιεργεί καθεστώς αξιοπιστίας. Κανένας δεν εμπιστεύεται τον αλλοτριωμένο. Το πολύ να τον χρησιμοποιήσει για υποτακτικό, αλλά και αυτό περιορίζεται από το γεγονός ότι ακριβώς επειδή ο προσταζόμενος στερείται της ταυτότητάς του, στερείται και οικείας δύναμης, και άρα πραγματικής αποτελεσματικότητας. Ο αλλοτριωμένος είναι και αδύναμος, άρα και άχρηστος στο ζωντανό πεδίο. Γιατί στο κλειστό και τεχνητό κύκλωμά του έχει αντιστρέψει την φυσική τάξη για να επιβιώσει, απαξιώνοντας, και έτσι αχρηστεύοντας, την αξία και ικανότητα, επιβραβεύοντας δε την απαξία και την κατωφερή μετριότητα. Αλλά αυτή η νοσηρότητα δεν μετράει στον πραγματικό κόσμο.

Και δεν πρόκειται να φθάσεις κάποιον, άσε να τον ξεπεράσεις, πιθηκίζοντας τον τρόπο του. Και τον εαυτό σου χάνεις και εκείνος δεν γίνεται. Όπως έγραψε πριν πολύ καιρό ο Ροΐδης, σε μια εμβληματική εισήγηση και απόφαση να μη βραβευθεί κανένα από τα 12 υποβληθέντα θεατρικά έργα για τον «Δραματικό Αγώνα» του «Παρνασσού» το 1877, γιατί «εν τη δωδεκάδι ταύτη ούτε βραβείου, ούτε δάφνης, ούδ' επαινετικής καν μνείας υπάρχει άξιον κανέν» (Φιλ. Επιμ., Δ. Δημηρούλης, *Η Διαμάχη για την Ποίηση*, σελ. 237). Και συνεχίζοντας ακάθεκτος ο Ροΐδης προσθέτει ότι όχι μόνο κανένα δεν αξίζει αλλά ούτε θα μπορούσε να αξίζει γιατί στην νέα Ελλάδα όπως είχε διαμορφωθεί δεν υπάρχει το πολιτισμικό περιβάλλον που κάνει την υψηλή τέχνη να ανθίσει και το οποίο συνοψίζεται στον άξονα ενός κυρίαρχου «Ιδανικού» που συνεπαίρνει και δονεί τις ψυχές. Γιατί Πνεύμα της Εποχής και του Λαού είναι αυτό που εκτρέφει το Μεγάλο. Ενώ στο Νεοελληνικό σύστημα χάσαμε το Ελληνικό χωρίς να κερδίσουμε το Ευρωπαϊκό. Ούτε καν μετέχουμε στο κλέφτικο βίωμα των παλληκαριών που γέννησε την Δημοτική ποίηση και τους χορούς, αλλά και δεν συγκινούμαστε βαθειά από το Ρωμαντικό πάθος του Byron. Ακούστε τα σοφά λόγια των 150 χρόνων προς συνετισμό:

«Σήμερον ούτε αρματωλούς έχομεν πλέον, ούτε ακόμη Αρόλδους (*Child Harold*) και Μαμφρέδας (*Manfred*), ... αλλά φρονίμους και θετικούς ανθρώπους, ευρίσκοντας ηδύ το περιεχόμενον οιασδήποτε ευρωπαϊκής φιάλης, χαριτόβρυτον την τυχούσαν ηθοποιόν, άσκοπον πάσαν μέριμναν

μεταφυσικήν, και ουχί κατεπείγουσαν την κατάκτησιν της Ηπείρου και της Θεσσαλίας, αν υπερβαίνουν το μέτρον αι απαιτούμεναι προς τούτο θυσίαι.

Η τοιαύτη όμως φρόνησις ούτε κλασσικής ούτε ρωμαντικής εξυμνήσεως φαίνεται ημίν δεκτική. Η ποίησις παρά μεν τοις αρχαίοις ήτο άνθος νεότητος και υγείας, σήμερον δε εν Ευρώπη είναι εξάνθημα οργανισμού νοσούντος και θρήνος πάσχοντος ανθρώπου. Αν ανακτήσωμέν ποτε την προγονικήν εύκλειαν πιθανόν είναι ν' αναβλαστήση το αρχαίον άνθος επί του γενεθλίου αυτού εδάφους· αν νοσήσωμεν ως οι Φράγκοι, θέλουσι εκπορευθή βεβαίως και εκ των ημετέρων χειλέων αληθούς οδύνης κραυγαί. Μέχρις ου όμως το έτερον τούτων συμβή, πολύ φοβούμεθα ότι αντί ποιήσεως θέλομεν έχει ή ψυχράς κλασσικών μιμήσεις ή παιδαριώδεις βυρωνισμού παρωδίας». (σελ. 246).

Τουτ' αυτό σήμερον! Mutatis mutandis.

Λέω με θεωρητικούς όρους το οδυνηρό κατάντημα του Νεοελληνισμού: αλλοτριωμένος, αδύναμος, αναποτελεσματικός, κλεισμένος στο καβούκι του, αναξιόπιστος, δόλιος. Ψευδεπίγραφος. Να δούμε την αλήθεια κατάματα. Η αλήθεια σώζει – όχι μόνο την ψυχή.

Η σκοτοδίνη του Νεοελληνισμού αποτυπώνεται στην ροπή του προς το «ευσεβές» ψέμα και την συνωμοτική χειραγωγή του. Στις 17 Μαρτίου και στην Μάνη κηρύχθηκε η Επανάσταση, αλλά επίσημα γιορτάζουμε την έναρξη στις 25 και στην Λαύρα (και έχει τεράστια σημασία αυτό). Η Φιλική Εταιρεία, με την επιτηδευμένη μυστικοπάθειά της, απέτυχε σε όλους τους σχεδιασμούς της, η Επανάσταση έγινε, εις πείσμα των «βαθυστόχαστων» πλανών της «Αρχής», από την Μάνη και το παλληκαρίσιο πνεύμα των ορεσίβιων ορδών, νέων Δωρικών αγελών του Απόλλωνα (!), αλλά οι Μυστικοί και οι Ρεντικότες και οι Πεφωτισμένοι και οι Φρόνιμοι ανέλαβαν το πηδάλιο, και ευθύς εξόκειλαν το καράβι, έτσι ώστε από τότε να μπορούμε στην λογική της εξευτελιστικής ζητιανιάς για

να ζούμε «ελεύθερο» βίο αβίωτο, τώρα ακριβώς όπως τότε.. Ο Μανιάτης Βασιλάκος κέρδισε όπως φαίνεται κανονικά τον πρώτο νεώτερο Ολυμπιακό μαραθώνιο, αλλά αναγορεύθηκε ο Λούης. Εξ όνυχος τον λέοντα.

Η αλήθεια στην υπηρεσία *raisons d' état*. (Χειρότερα είναι τα πράγματα αλλά βάζω την «καλύτερη» εκδοχή). Ο λόγος του Σολωμού έχει ιδιαίτερη βαρύτητα. Το κράτος υπάρχει για να υπηρετεί την Αλήθεια της πολιτισμικής μας ταυτότητας και όχι αντίστροφα. Αυτό που λέω κι αν δεν είναι το Μέγα Μήνυμα της αρχαίας Σπάρτης. Και καθόλου τυχαία, αλλά επί σκοπού, τα παραδείγματα που έδωσα είναι και τα τρία Μανιάτικα.

Αυτός που έχει χάσει τον εαυτό του (και φυσικά δεν έχει βρει κανέναν άλλο, αφού αυτό είναι των αδυνάτων αδύνατο, έστω κι αν ο επίσημος Νεοελληνισμός έχει στηθεί στο αξίωμα ότι εκσυγχρονισμός θα πει αλλοτρίωση προς κάτι ουσιωδώς άλλο από αυτό που είμαστε), - έχει δυο δεκανίκια για να κρατηθεί στην κίβδηλη ύπαρξη της αδυναμίας του προς βλάβη δική του, των δικών του, των γειτόνων του και όλου του υγιούς κόσμου. **Το ένα το είπα, είναι η ομοψυχία στο ευσεβές ψεύδος. Το άλλο είναι η επίκληση της ανάγκης άμεσης αποτελεσματικότητας, whatever it takes.** Ο στερημένος (και μερικοί σοβαροί που αντιστέκονται στην χρήση του πρώτου δεκανικιού υποκύπτουν στην πίεση αυτού που δεν είναι οι ίδιοι) αρπάζεται από κάθε φανταζόμενη ευκαιρία, και επειδή ξέρει ότι λίγος χρόνος να δοθεί για να μπουν τα πράγματα στην φυσική τους θέση και προοπτική τόχασε το παιχνίδι, τα δίνει όλα για νάχει κάποιο αποτέλεσμα. (Αυτό δεν έχει σχέση βέβαια με την μέγιστη αρετή της διάκρισης, την πρό-νοια του μέλλοντος και την εκτίμηση του «καιρού»). Φυσικά και αποτέλεσμα σημαντικό δεν έχει αυτή η στάση και αυξάνει τον βαθμό αναξιοπιστίας του δρώντος έτσι.

Πάλι ένα Σπαρτιατικό μάθημα ξεκαθαρίζει το σκηνικό. Περί το 585 π.Χ., όταν η Σπάρτη ήταν στον κολοφώνα της δόξης της ως άγαλμα του Δωρικού Ελληνισμού, ο Γλαύκος πρώτος εις αρετή μεταξύ των Ομοίων και περιβόητος για την δικαιοσύνη του, έγινε παράδειγμα ες αεί της Απολλώνιας αξιολογίας. Λόγω της φήμης του πήγε και τον βρήκε κάποιος πάμπλουτος Μιλήσιος και του εξήγησε ότι η ασφάλεια της Πελοποννήσου υπό την Λακεδαιμόνια εποπτεία αφ' ενός και η τεταραγμένη και ανασφαλής και ευμετάβολος κατάσταση της Ιωνίας αφ'

ετέρου, τον έκαναν να ρευστοποιήσει το μισό της περιουσίας του σε άργυρο και να θέλει να το παρακαταθέσει σε αυτόν, γνωστόν ως κανόνα τιμιότητας. Ο Γλαύκος δέχθηκε και ο ξένος του άφησε τα σύμβολα που θα εβεβαίωναν μελλοντική αξίωση για τον θησαυρό. Χρόνου ικανού παρελθόντος ήλθαν στην Σπάρτη τα παιδιά του Μιλήσιου, κομίζοντας τα ρητά σύμβολα και ζητώντας πίσω την παρακαταθήκη. Ο Γλαύκος προφασίστηκε ότι δεν θυμάται ευκαιρώς, θα το σκεφθεί μήπως θυμηθεί τί ακριβώς συνέβη, και σε τέσσερες μήνες θα τους απαντήσει. Πήγε όντως στους Δελφούς και ρώτησε τον θεό, να σφετεριστεί με ψευδή όρκο τα χρήματα; Και η φοιβόληπτος Πυθία έχρησε:

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω

ὄρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα ληίσασθαι.

ὄμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὖορκον μένει ἄνδρα.

ἀλλ' Ὅρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες

οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰς ὃ κε πᾶσαν

συμμάρψας ὀλέση γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.

ἄνδρὸς δ' εὖορκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

(No. 35 Wormell – Parke)

Ο Απόλλων μιλάει εδώ την γλώσσα όχι αυτού που είναι στερεά ενιδρυμένου στο Δωρικό πνεύμα του, αλλά αυτού που διστάζει, και γι αυτό ρωτάει, μήπως μπορεί να κοροϊδέψει τον θεό και βολευτεί. Δεν του λέει λοιπόν για το ιδεώδες της τελειότητας, και ότι μόνο το παντελές και ολόκληρο ον είναι όντως ευδαίμον, το δε λειψό κα ατελές αναγκαία δυστυχεί – αλλά τον καθηλώνει διαγράφοντας το μέλλον για το σπίτι του, την φαμίλια του και ολόκληρη την γενιά του, ότι θα ξεπατωθεί αν προτιμήσει το αισχρό άμεσο μεγαλύτερο κέρδος, το «αυτίκα κέρδιον». Και γενιά είναι και όλο το έργο καθενός, η παρουσία του στον χρόνο, το Όνομά του.

Ακούγοντας τον χρησμό, έντρομος ο Γλαύκος ζητάει συγγνώμη για την ερώτησή του, με δεύτερο χρησμό.

Και ο κεραυνός πέφτει. Η Πυθία αποφαινεται ότι το να σκεφθείς να δοκιμάσεις τον θεό μήπως συγκατανεύσει στο αισχρό υπό όρους είναι ισοδύναμο με το να διαπράξεις αυτό που σκέφτεσαι:

ή δὲ Πυθίῃ ἔφη τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι.

(No. 36 W.-P.)

Ο Γλαύκος καλεί τα παιδιά του Μιλήσιου ξένου και τους δίνει πίσω την περιουσία τους. Η γενιά του όμως ξεριζώθηκε εξ ολοκλήρου από την Σπάρτη. Ξεκληρίστηκε. Κι αυτός έλιωσε υπό το βάρος της Απολλώνιας αποδοκιμασίας. Εξαφανίστηκαν τα ίχνη του ει μη μόνον ως παράδειγμα αποστροφής. Τάχασε όλα, αιωνιότητα και χρόνο.

(Ηρόδοτος, VI, 86).

Προτίμησε κατά νου τα έργα του χρόνου, χάθηκε στα έργα του χρόνου έστω και αν δεν εξετέλεσε την σκέψη του.

Τέτοια είναι η Απολλώνια τάξη του Δωρικού «Κόσμου».

Προσέξτε ότι το μήνυμα από την υπόθεση του Γλαύκου το επικαλείται στον Ηρόδοτο ο βασιλιάς της Σπάρτης Λεωτυχίδης για να μεταπείσει τους Αθηναίους από μια πολιτική τους απόφαση που βάζει πάνω από όλα το άμεσο και καιροσκοπικό συμφέρον τους.

[Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική είναι επίσης η εφαρμογή που κάνει αυτής της συμβολικής ιστορίας ο Πausanias για την Μακεδονική δυναστεία και τους Μακεδόνες συλλήβδην εξ αιτίας της Φιλίππου αθεΐας και απιστίας. Δύναμη από μόνη της έχει μόνο παροδική και ήσσονα επίδραση στις εξελίξεις. Αποτέλεσμα μόνιμο είχε ο πολιτισμικός Ελληνισμός. - Πausanias, VIII, 7, 5-8].

[Ο Γλαύκος μπορεί να είχε γλυκαθεί από ένα ρεύμα του πνεύματος της εποχής εκείνης περί την τροπή των αιώνων 7^{ου} προς 6^ο, οπότε είχε αρχίσει να εντείνεται γενικότερα η μετάβαση από κάποια μορφή αριστοκρατίας των εσθλών της αρετής σε μια ολιγαρχία των ολβίων του πλούτου, και πλούτου όλο και περισσότερο προερχόμενου από την βιοτεχνική παραγωγή και την εμπορική δραστηριότητα, παρά από την γαιοκτημοσύνη. Το ρεύμα υπερτόνιζε την σημασία της οικονομικής επιφάνειας και μάλιστα της κινητής περιουσίας ως συσσωρευμένης αξίας στο κοινωνικό status. Έτσι ο Μιλήσιος «έχων» μετατρέπει την ακίνητη περιουσία του κατά το ήμισυ σε άργυρο και την καταθέτει στον δίκαιο Σπαρτιάτη σαν σε τράπεζα της εμπιστοσύνης του. Εκείνο τον καιρό γεννιόταν και το χρήμα στην Ιωνία, και μπορεί ο ξένος να έφερε ένα θησαυρό από τα πρώτα νομίσματα στην Σπάρτη, που ήταν απόλυτα ξένη προς όλες αυτές τις εξελίξεις. Το νέο πλουτοκρατικό δόγμα και χρηματιστικό ρεύμα είχε μεταφερθεί στην Σπάρτη σαν ιδέα αντίστιξης προς την Λακεδαιμόνια πραγματικότητα, από τον Αριστόδημο τον Αργείο, ο οποίος έχοντας χάσει την περιουσία του απώλεσε και την κοινωνική αποδοχή του και εγκαταλείφθηκε από τους φίλους του, μεμφόμενος την νέα τάξη με το επιφώνημα «*χρήματα, χρήματ' ανήρ*» (Πίνδαρος, *Ισθμιονίκαι*, II, 9-11; Αλκαίος Fr. 360 Voigt. – Ο Αλκαίος ολοκληρώνει την νευρώδη ρήση του Αριστόδημου: *χρήματ' ἄνηρ, πένιχρος δ' οὐδ' εἷς πέλετ' ἔσλος οὐδὲ τίμιος*. Η τιμή και η αριστεία ανήκουν πια στον πλούσιο των χρημάτων – μια διαπίστωση και ένα παράπονο που γεμίζει τα πνευμόνια του Μεγαρέα Θέογνι αργότερα τον νέο αιώνα. Η Σπάρτη είναι φυσικά παντελώς ξένη και παγερά αδιάφορη προς όλα αυτά. Προς εμπέδωση του Απολλώνιου μηνύματος συμβαίνει η υπόθεση του Γλαύκου και η τρομερή παραδειγματική τιμωρία του με την εξολόθρευση της γενιάς του].

Η ιστορία είναι πολιτισμικό φαινόμενο. Οι πολιτικοί σχεδιασμοί και αποφάσεις, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις και νίκες, οι οικονομικές αναπτύξεις και επιτυχίες, συνιστούν μέσα για την πραγμάτωση ενός

ρυθμού στον χρόνο και μιας μορφής μέσα από τον χρόνο, των οποίων ρυθμού και μορφής οι οντολογικοί και υπαρξιακοί παράμετροι είναι χαρακτήρα καθαρά πολιτισμικού. Όλα γίνονται για να αναδυθεί η Μορφή, γιατί μόνο έτσι υπερβαίνεται ο χρόνος - και όποιος δουλεύει την Μορφή μαντεύει το μέλλον, γνωρίζει τον χρόνο, προβλέπει και προνοεί, αυτός και κυβερνά.

Ο Πρωθήβης Άναξ, η Μορφή του Κάλλους, είναι και ο Μέγας Μάντις.

Μόνος βασιλεύς ο σοφός, διακήρυτταν οι Στωικοί. (SVF III 332; 617sqq.).

Έχει εξουσία αυτός που ο λόγος του γίνεται πράξη. Τώρα λοιπόν ποιος άρχει, ο πολιτικός που η απόφασή του καταλήγει σε αποτυχία και στο αντίθετο ή ο σοφός που ό,τι πει βγαίνει τελικά να γίνεται;

Αρκεί να μην παίρνουμε για αποτέλεσμα ένα παροδικό προσωρινό φευγαλέο σχηματισμό που ευθύς καταπίνει ο Χρόνος-Κρόνος-Αρχών του Κόσμου τούτου-Άδης-Διόνυσος. Αλλά να επιζητούμε το σταθερό και μόνιμο, - το ουσιώδες, όχι το συμβεβηκός.

Μιλάω και για πρακτικά και χρονικά πράγματα.

Γιατί και ο Χρόνος είναι ερωτευμένος με την Αιωνιότητα και την ακούει. Αιδεύεται το Κάλλος και ντρέπεται να το χαλάσει.

II

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

*Συγκριτικές Διαχρονικές
Μεταφιλοσοφικές Έρευνες
στην Ανθρώπινη Μοίρα*

Μέρος I

Γενική Μορφολογία της Ύπαρξης

Κάθε πολιτισμός ορίζεται από ένα κυρίαρχο, βασικό βίωμα που συνιστά την ανθρώπινη παρουσία στον συγκεκριμένο τόπο όπου υπάρχει.

Στην ακμή του, το θεμελιώδες βίωμα (μια πολιτισμική κεντρική Ιδέα) δημιουργεί τις μορφές σε τέχνη, σκέψη, αξιολογία και τρόπο βίου που το ικανοποιούν, στις οποίες αναπαύεται, οι οποίες ησυχάζουν την ταραχή του ανθρώπινου εδώ-είναι. Στο καλοκαίρι του πολιτισμού η αιχμή της

δημιουργικότητας καταλαγιάζει, οι μορφές στιλβώνονται και καταλάμπουν, ο άνθρωπος δρέπει τους καρπούς των κόπων του, το «τέλος» έχει φθάσει. Μετά ανταριάζει πάλι ο καιρός στο φθινόπωρο, η ένταση και ταραχή της ανθρώπινης ύπαρξης ξανανεβαίνει, μια πυρετική ενεργητικότητα εμφανίζεται αντιδιαμετρική της εαρινής ανθοφόρου δημιουργικότητας, η ανησυχία της παρακμής αρπάζει την ψυχή και η φθορά το σώμα του πολιτισμού, αντιδρώντας προσκολλάται ο νους στους τύπους και τους κανόνες των συστατικών μορφών του αξονικού βιώματος, ενώ το αίσθημα χαροπαλεύει για την σωτηρία. Κι έρχεται ο χειμώνας και η κρύψη και ο θάνατος, όπου η κοσμική μήτρα εγκυμονεί το καινούριο.

Αυτό λέμε ιστορικά **Μεταβατική Εποχή**.

Σε **εποχή Μεταβολών**, σαν αυτή που έλαχε να ζούμε, προβληματοποιούνται τα πάντα, και αυτή ηπροβληματικότητα. Είναι περίοδος μετακουλτούρας. Η συνείδηση η ίδια συνειδητοποιείται σε δεύτερο επίπεδο. Αλλά έτσι αρχίζει ένα regressus ad infinitum. Το κάτοπτρο της συνείδησης πολλαπλασιάζεται αυτοκατοπτριζόμενο. Και χάνεται ο νους στην απόλυτη σχετικότητα.

Αφού το παλαιό κυρίαρχο βίωμα έχει σβύσει και το καινούριο δεν έχει ανατείλει, αφού οι οργανικές μορφές του προηγούμενου κόσμου κατήντησαν συστήματα μηχανικών κανόνων και ούτε καν έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται τα σωτήρια του μέλλοντος αιώνας, πώς λοιπόν τότε θα κάνουμε τέχνη και πώς θα σκεφθούμε και πώς θα μιλήσουμε σαν άνθρωποι και όχι σαν μηχανές;

Θέλουμε τόπο για να θεωρήσουμε ένα συνολικά σχετικοποιημένο περιβάλλον: *δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὴν γᾶν κινᾶσῶ*. Αλλά αφού ο νέος τόπος είναι ακόμη αγέννητος στην κοσμική μήτρα; Ή δεν είναι κεκρυμμένος αλλά πάντα φανερός στο Φανόν του Είναι;

Ο χαρακτήρας του «μετά» (όπως από την φυσική στην μεταφυσική) δεσπόζει τον χειμώνα της ανθρώπινης ύπαρξης. Μεταμοντέρνα η τέχνη, μεταπολιτισμικές αναζητήσεις – ακόμη και η φιλοσοφία μεταποιείται. Αλλά έτσι όλα μπαίνουν στο ίδιο πλαίσιο, αλληλοσυναρτώνται συνεπώς ευκολότερα – και ιδού η ιδέα της ολότητας αρχίζει να παίρνει πάλι το πάνω χέρι από την πίσω πόρτα.

Ο μάντις ξέρει τί θα ανατείλει από τον γενεσιουργό ζόφο του χειμώνα:
ό ίδιος ήλιος και το ίδιο έαρ και το ίδιο κάλλος του ανθού και ό ίδιος
έρως του τέλους και της αιωνιότητας.

Φέτος, στις Συναντήσεις μας της Πάτρας θα ασχοληθούμε με τον πολιτισμό και την ιστορία, δηλαδή με την ανθρώπινη μοίρα, υπό τις παραμέτρους αυτής της υπαρξιακής μεταβατικότητας που χαρακτηρίζει την εποχή μας. Θα κάνουμε Μεταφιλοσοφία, μη εκπίπτοντας στο άπειρο της σχετικότητας, αλλά αναγόμενοι στην υπέρβασή του προς αυτήν την Ιδέα της καθαρής σκέψης.

Με την έναρξη του δρόμου μας θα πάμε στα δυσκολώτατα, εκεί που το πρόβλημα μιας εποχής μεταβολών εμφανίζεται οξύτερο, στην θρησκευτικότητα.

Θα μιλήσω πρώτα με θεματικό τίτλο:

*Τί Είναι η Θρησκεία, Ι:
το Ιερό, το Αγνό και το Άγιο*

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 21 Νοεμβρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

III

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΠΟΛΛΩΝ ΕΠΙΦΑΝΗΣ

Σπάρτη Οδηγός, «Ελλάδος Ακρόπολη»

*Κριτική Πολιτιστική και Πολιτική Ιστορία
του Ελληνισμού στους Αρχαϊκούς Χρόνους
(7^{ος} – 6^{ος} αιώνας π.Χ.)*

Φέτος στις Συναντήσεις μας της Σπάρτης θα εμβαθύνουμε στην ουσία του κλασσικού Ελληνισμού αναλύοντας την ιστορική διαδικασία οικοδόμησής του στην κρίσιμη περίοδο των Αρχαϊκών χρόνων, στο θαυμαστό έαρ του Μεγάλου Ενιαιτού της αρχαιότητας. Αυτήν την προγραμματική προσέγγιση διατυπώνω στον υπότιτλο του νέου Κύκλου.

Την ουσία λέω στον κύριο τίτλο. Ο Απόλλων είναι ο κατ' εξοχήν θεός των αρχαίων Ελλήνων. Δωρικής προέλευσης, συμβολίζει τη Δωρική ουσία του Κλασσικού. Η επι-φάνειά του συνιστά την απο-κάλυψη στον «κόσμο» της θεότητας, το Φαίνεσθαι του Είναί, και η γύμνωσή του εκφράζει την απόλυτη φανέρωση του Απόλυτου χωρίς υπόλοιπο κρυφιότητας. Το Δωρικό βίωμα είναι του φωτός, όχι ως εξωτερικής πηγής φωτισμού, αλλά ως της ίδιας της τελειότητας του όντος. Το κάλλος είναι το αισθητό φως της θεότητας.

Στην Σπάρτη των αρχαϊκών χρόνων στήθηκε ο άξονας του Κλασσικού. Πραγματώθηκε η καθαρή μορφή του Δωρικού πνεύματος – η Ιδέα έγινε πραγματικότητα. Και δημιουργήθηκαν οι καθοριστικές μορφές του Ελληνισμού.

Όταν ο μέγας νικητής του Πελοποννησιακού πολέμου, ο κατ' εξοχήν φορέας της ιμπεριαλιστικής πολιτικής στην Σπάρτη Λύσανδρος έστησε το άγαλμά του στους Δελφούς, ζήτησε από τον Ίωνα τον Σάμιο να συντάξει το ελεγειακό αλαζονικό επίγραμμα.

Εἰκόνα ἐὰν ἀνέθηκεν ἐπ' ἔργῳ τῷδε, ὅτε νικῶν

ναυσὶ θοαῖς πέρσεν Κεκροπιδᾶν δύναμιν,

Λύσανδρος Λακεδαίμονα ἀπόρθητον στεφανώσας,

Ἑλλάδος ἀκρόπολιν, καλλίχορον πατρίδα.

Ἐξάμουν ἀμφιρύτου τεῦξε ἐλεγείον Ἴων.

(Anthologia Lyrica Graeca, I, p.87 Diehl)

Ο Λύσανδρος, που κόντεψε να φθάσει θείο status, αφού του έψαλλαν παιάνες γιατί κατώρθωσε το αδιανόητο, να κάμψει την Αθηναϊκή Αρχή του Χρυσού Αιώνα, στεφανώνει την απόρθητο πατρίδα του, και στην πράξη αυτή της αιωνιότητας χαρακτηρίζει την Λακεδαίμονα με δυο ορίζοντα επίθετα: είναι η Ακρόπολη της Ελλάδας και είναι δοσμένη στους ωραίους χορούς. Από το στόμα του, τέτοια στιγμή, το καλλίχορος αποκτά συμβολική και από-καλυπτική ταυτόχρονα σημασία. Είναι η Σπάρτη ο τόπος του Απόλλωνα, του μεγάλου ορχηστή και πολεμιστή, του άνακτα της αγλαΐας του κάλλους:

ὀρχήστ' ἀγλαΐας ἀνάσσων, εὐρυφάρετρ' Ἀπολλων

(Πίνδαρος, Fr. 148 Maehler; cf. Ομηρικός Ὑμνος εις Απόλλωνα, vv. 182-206, esp. 201-3).

Θα παρακολουθήσουμε αναλυτικά τις εξελίξεις αυτές, συναρτώντας σε ένα όλο πολιτιστική και πολιτική ιστορία. Και θα εξηγήσω σε ένα δεύτερο κύριο μέρος την αντίστιξη που παρουσίασε σε αυτήν την Σπαρτιατική Κοσμογονία η Ιωνία με αποκορύφωση τον 6^ο αιώνα π.Χ. Υπό την πνοή του Δωρικού και εμφορούμενο από το πνεύμα του Απόλλωνα το Ιωνικό στοιχείο του Ελληνισμού απογεννά μια μεγαλόπρεπη φορά συνδεδεμένων φαινομένων, όπως περιληπτικά προσδιώρισα στην προηγούμενη εισαγωγική συνάντησή μας (δείτε το σχετικό κείμενο). Θα αναλύσουμε την προσαρμοστική αυτήν αντίστιξη του Ιωνικού, την απόκριση του δωρικού και που αυτή η τιτανική πάλη κατέληξε: στο θαύμα του χρυσού αιώνα, όπου καθωρίστηκε η αξονική κυριαρχία του Δωρικού.

Με την ανάλυση θα κατανοήσουμε και την διαχρονική εμμονή των δύο αυτών πόλων του Ελληνισμού (κύριου και υπο-τελούς) από τον Δωρικό και Ιωνικό ρυθμό στην Πελοποννησιακή και Μικρασιατική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, το δημοτικό τραγούδι και χορό της Ηπειρωτικής Ελλάδας αφ' ενός, της Αιγαιοπελαγίτικης και νησιωτικής αφ' ετέρου.

Το Πρόγραμμα που κυκλοφόρησα παρέχει την θεματική πλοκή που θα εξιχνιάσουμε φέτος, σαν περιγραφικούς τίτλους κεφαλαίων του βιβλίου που θα γράψουμε.

Στα δύο κύρια μέρη του φετινού κύκλου θα προηγηθεί ένα προλογικό, όπου θα μελετήσουμε την εθνική και φυλετική διάρθρωση του αρχαίου Ελληνισμού και την τοπολογική κατανομή της.

Έτσι στην πρώτη συνάντησή μας θα αναπτύξω το θέμα:

*Έθνη και Φυλές στην Αρχαία Ελλάδα:
Έννοια και Πραγματικότητα της Διαφορετικότητας
Οι Πελασγοί και η Ελληνική Τετραεθνία*

Η ομιλία θα γίνει την Παρασκευή 22 Νοεμβρίου, 8.30 το βράδυ στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του Παλαιού Δημαρχείου. Το Δημαρχείο αλληλοκοιτάζεται με το Αρχαιολογικό Μουσείο, έστω νοερά τώρα. Εξ αρχής η ρύθμιση του κεντρικού πάρκου αλλά και το συνολικό πλάνο της κατοίκησης είχε συλληφθεί έτσι ώστε να καλλιεργεί τη σχέση της αρχαίας προς την νέα Σπάρτη. Ο εναρμονισμός λοιπόν λόγου που θα διεξοδεύσουμε, χώρου και αρχικής ιδέας είναι δυναμικός.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

IV

Ειδική Εκδήλωση για την Ωραία Ελένη

Κυριακή 24 Νοεμβρίου

Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο και Ομιλία

Την Κυριακή θα αφιερώσουμε σε μια συστηματική μελέτη του προβλήματος της Ωραίας Ελένης. Θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με την **Σπαρτιατική εκδοχή του προσώπου**. Στο επίκεντρο βρίσκεται το ζήτημα του οντολογικού επιπέδου της: **θεά, δαίμων, ηρωίδα, ανασσα του Μυκηναϊκού κόσμου, αυτόχθων θείας καταγωγής** με πολλαπλές ερωτικές σχέσεις προς Θησέα (Αττική), Μενέλαο (Πελοπίδες – Αχαιοί), Πάρι (Τρώες). Το θέμα της απαγωγής (Θησεύς, Πάρις) χρήζει έρευνας. Όπως και η μετά την πτώση του Ιλίου μοίρα της. Και η στάση του Μενέλαου. Από το άλλο μέρος η σύνδεσή της με τους Διοσκούρους είναι εξαιρετικά σημαντική.

Θα αναλύσω τις φιλολογικές μαρτυρίες και τα αρχαιολογικά δεδομένα.

Το Μενελάιον έχουμε αρκετές φορές επισκεφθεί και πολλαχώς αναλύσει. Θα αναφερθώ στην ομιλία μου στην θεωρία του ziggurat που λύνει ένα αρχιτεκτονικό αίνιγμα. Θα μας απασχολήσει η σημασία του για την ερμηνεία της Ελένης. Στο Μουσείο θα διαπραγματευθώ τις δυο ομάδες αναγλύφων που αφορούν άμεσα στο θέμα, τα Διοσκουρικά και τα της Λελεγικής Τριάδας. Καίριας σημασίας είναι η αξιολόγηση και ερμηνεία της πυραμιδοειδούς στήλης με το διπλό ανάγλυφο. Θα εντυφλήσουμε σε αυτό.

[Συγκεντρωτική μελέτη φιλολογικών μαρτυριών και αρχαιολογικών δεδομένων στο Lilly B. Ghali-Kahil, *Les Enlèvements et le Retour d' Hélène, dans les Textes et les Documents Figurés*, I, Texte et II, Planches, 1955. Χρήσιμο και το Linda Lee Clader, Helen, *The Evolution from Divine to Heroic in Greek Epic Tradition*, 1976. – Cf. S. Wide, *Lakonische Kulte*, 1893, pp. 340-6. – Για την Λελεγκή Τριάδα, corpus των παραστάσεων και μελέτη στο Fernand Chapouthier, *Les Dioscures au Service d' une Déesse*, 1935. – Για την στήλη με τα ανάγλυφα στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης, cf. Georg Loeschke, *Über die Reliefs der altspartanischen Basis, Ein Beitrag zur Geschichte der bildlichen Tradition*, 1879].

Η μελέτη μας θα χωρισθεί σε δύο μέρη:

A.

12 το μεσημέρι. Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο

B.

8.30 το βράδυ. Ομιλία και συζήτηση. Τίτλος:

Ωραία Ελένη

Η Σπαρτιατική Εκδοχή

Η παρακολούθηση και συμμετοχή είναι ελεύθερη.